

Вікторія Кузьмич

студентка 3 курсу ННІ права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ

Особливості суб'єктів як елементів цивільно-правових відносин*

Суб'єкти цивільно-правових правовідносин є ключовими елементами правової системи, оскільки саме вони визначають межі та характер взаємодії у рамках цивільного права. Поняття суб'єкта права охоплює фізичних та юридичних осіб, а також державу та її органи, які мають правоздатність та дієздатність здійснювати права та обов'язки в межах правовідносин. Особливості суб'єктів у цивільно-правових правовідносинах відображаються у їхній здатності вступати в правові відносини, укладати угоди, захищати свої права і реалізовувати обов'язки, що впливають із норм цивільного законодавства.

О. Чернілевська вказує, що цивільно-правове зобов'язання складається із трьох елементів: суб'єкта, об'єкта та змісту, проте ці елементи мають складні характеристики на сучасному етапі розвитку ринкових відносин [1, с. 296].

Цивільно-процесуальні правовідносини є поліморфними, багатofункціональними явищами, що відображають складність суспільних відносин і взаємодій, регульованих цивільним процесуальним правом. У силу своєї правової природи є центральною ланкою механізму захисту прав, свобод і національних інтересів людини. Цивільно-процесуальні правовідносини не існують ізольовано, а формуються і функціонують виходячи з різного характеру та ступеня спільності відносин між суб'єктами, що розглядаються. Предметні категорії, пов'язані з цивільним процесуальним правом, нині досить суперечливі. Цей аспект визначається тим, що у вітчизняному цивільному процесуальному законодавстві термін «суб'єкт цивільних процесуальних відносин» досі не отримав ухвали на рівні спеціальних норм. Звичайно, теоретики та практики звернуть особливу увагу на класифікацію цих учасників цивільного судочинства та сформулюють свої власні наукові думки, але вивченню інтеракційних аспектів цих питань

* Наукова керівниця – Катерина Шаповалова, доцентка кафедри цивільно-правових дисциплін Навчально-наукового інституту права та інноваційної освіти Дніпровського державного університету внутрішніх справ

та того, як вони розглядаються у цьому контексті, слід приділити особливу увагу категорії проблем, які вирішуватимуться.

Слід звернути увагу на думку Л.В. Діденка, що цивільні процесуальні правовідносини мають динамічний характер, регулюються нормами цивільного процесуального права за наказово-розпорядчим законом, багаторівневою індивідуалізацією між судом як суб'єктом зобов'язань та учасниками. При цьому відносини між позовом та іншими учасниками цивільного процесу полягають у досягненні справедливості з метою забезпечення прав, свобод чи інтересів, які були порушені, невизнані чи оскаржені, визначені правами та обов'язками, що впливають із цивільного судочинства та права та інтереси фізичних та юридичних осіб, інтереси держави [2, с.343].

Кожен учасник (суб'єкт) цивільно-процесуальних відносин наділений законним рядом суб'єктивних цивільних процесуальних прав, специфічних лише йому і реалізованих у вигляді процесуальної діяльності. Так, ч. 1 ст. 4 Цивільного кодексу України передбачає право кожної людини звертатися до суду за захистом прав, свобод та інтересів, які порушені, визнані або оскаржені, у порядку, встановленому цим законом. Встановлено права та обов'язки, які дозволяють зверненням до суду оптимально реалізувати своє право судовий захист. Зокрема, стаття 43 Цивільного кодексу України визначає права та обов'язки осіб, які беруть участь у праві [3].

У юридичній літературі вчені зазвичай поділяють суб'єкти, пов'язані з цивільним процесуальним правом, на три різні категорії: суд; особи, які безпосередньо причетні до події; особи, які сприяють веденню переговорів та вирішенню судових спорів, тобто інші учасники цивільного процесу. Ці три сторони взаємозалежні та взаємодіють. Суди, що неспроможні здійснювати правосуддя без осіб, що беруть участь у процесі, а особи неспроможні захищати свої права та інтереси без суду. Особи, які беруть участь у здійсненні правосуддя, забезпечують ефективний та справедливий розгляд цивільних справ, що є необхідною умовою захисту прав та свобод людини. Слід зазначити, що особливістю цивільних процесуальних правовідносин є те, що вони мають владний характер. Така особливість зумовлена тим, що згідно із законом основна роль у виконанні завдань цивільного судочинства належить судам [4, с.81].

Слід зазначити, що до категорії суб'єктів осіб належать і ті, хто звертається до суду з метою захисту інтересів інших осіб та водночас має суспільний, державний чи інший інтерес у вирішенні справи. До них входять уповноважений із захисту прав людини Верховної Ради України (омбудсмен), прокурор, органу державної влади та місцевого самоврядування, інші особи та процесуальні представники. Хоча вони не мають особистої зацікавленості у предметі спору, їх права визначаються повноваженнями, покладеними на них відповідно до виконуваних ними ролей та повноважень [5, с. 76].

Дії суб'єктів цивільних процесуальних правовідносин взаємопов'язані і здебільшого взаємно детерміновані. Наприклад, при необхідності судового розгляду можуть бути пред'явлені учасниками процесу не тільки заперечення на заяви, а й претензії, заперечення, докази, пояснення, а також міркування щодо процесуальних питань заяв. У разі відмови позивача

від позову суд ухвалює рішення про припинення провадження у справі. У разі неодноразової неявки відповідача у судові засідання з належним повідомленням суд змушений ухвалити рішення у справі на підставі наявних даних або доказів та ухвалити рішення заочно.

Враховуючи зазначене вище можна зробити висновок, що суб'єкти цивільно-правових та цивільно-процесуальних правовідносин є фундаментальними елементами системи цивільного права, оскільки вони визначають характер і межі взаємодії в правовій сфері. Їх правоздатність і дієздатність обумовлюють можливість вступати в правові відносини, укладати угоди та захищати свої права, що є ключовим для реалізації норм цивільного та цивільного процесуального права. Важливим аспектом є взаємодія між різними групами суб'єктів, зокрема судами, учасниками процесу та іншими особами, які беруть участь у цивільному процесі. Водночас, цивільно-процесуальні правовідносини характеризуються динамічністю та комплексністю, що відображає складність суспільних відносин, які регулюються нормами цивільного процесуального права. Відносини між судом та іншими суб'єктами правовідносин мають владний характер, що зумовлює особливу роль суду в захисті прав, свобод та інтересів громадян.

Література

1. Чернілевська О. Поняття та ознаки множинності осіб у цивільних зобов'язаннях / О. Чернілевська // *Наук. вісн. Ужгород. націон. ун-ту. Серія «Право»*. Випуск 21. – Ч. 2. – Т. 1, 2013. – С. 296–299
2. Єфімов О.М. Цивільні процесуальні правовідносини та передумови їх виникнення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2015. Вип. 32 (2). С. 32-35.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Закон України від 18.03.2004 р. № 1618-IV. Дата оновлення: 13.08.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15/ed20200813>
4. Цивільний процес : навчальний посібник / О. Г. Бортнік, О. Л. Зайцев, В. А. Кройтор та ін. ; за заг. ред. В. А. Кройтора. Харків: ХНУВС, 2022. 336 с.
5. Цивільний процес України: підручник / кол. авторів; за ред. В. О. Кучера. Львів: ЛьвДУВС, 2016. 768 с.

Юридичний факультет Національного університету
біоресурсів і природокористування України
Інститут права Львівського державного університету
внутрішніх справ
Юридичний факультет Запорізького національного
університету
Юридичний факультет Сумського Національного
аграрного університету
Студентський науковий гурток «Клуб юних теоретиків»

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

учасників

ХVІІІ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО- ПРАКТИЧНОЇ ОНЛАЙН-КОНФЕРЕНЦІЇ «ПРОБЛЕМИ ЮРИДИЧНОЇ НАУКИ ОЧИМА МОЛОДИХ НАУКОВЦІВ»

17 жовтня 2024 р.

м. Київ

УДК: 340:167.1:378.2

**Матеріали XVIII Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції
«Проблеми юридичної науки очима молодих науковців»**

П.78

**Проблеми юридичної науки очима молодих науковців : зб. наук. пр. XVIII Всеукр.
наук.-практ. онлайн-конф. (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.) / Укладачка: Віра Качур. К.,
2024. 420 с.**

У збірнику подані наукові здобутки учасників, що присвячені
проблемам юридичної науки.

Усі матеріали подаються в авторській редакції.

**За зміст наукових матеріалів відповідальність несуть їх автори та
наукові керівники**